

Duurzaamheid en keteninte

Bij korte pieken in de voerprijs dragen varkenshouders het verlies. Alleen bij langdurige prijsstijgingen vermindert het aanbod en stijgt de varkensprijs.

Algemeen

[Jacqueline Wijbenga*]

De Nederlandse varkensketen moet de productie verduurzamen en ketenintegratie versterken om de toekomst van de sector zeker te stellen. Die maatregelen geven geen garantie voor verbetering van de te verwachten inkomsten.

Daarvoor moeten nieuwe verdienmodellen worden ontwikkeld, zo blijkt uit het LEI-rapport 'De Nederlandse varkensvleesketen richting 2020'.

De financieel-economische positie van Nederlandse varkensbedrijven is verslechterd. Dit was aanleiding voor de Nationale Werkgroep Varkensvlees-

Mestproblematiek

Mestafzet is in elk van de LEI-scenario's voor de toekomst van de varkenshouderij een belangrijk aspect. Het LEI schat dat de kosten voor mestafzet in de toekomst verder stijgen, waardoor alleen excellent presterende bedrijven nog een positief rendement halen. "Verlaging van de toekomstige mestkosten en verhoging van het rendement uit marktconcepten moeten ervoor zorgen dat bedrijven in de toekomst een goed inkomen genereren en gelijktijdig aan de maatschappelijke eisen voldoen."

keten, in 2011 ingesteld door het ministerie van EL&I, opdracht te geven voor een onderzoek naar knelpunten en mogelijke oplossingsrichtingen die de toekomst van de varkenssector bepalen. Het Landbouw Economisch Instituut (LEI) heeft dit onderzoek uitgevoerd. De bevindingen zijn verwoord in het rapport 'De Nederlandse varkensvleesketen richting 2020, van speelbal tot speler'. De onderzoekers stellen vast dat er vier verschillende scenario's zijn die eraan kunnen bijdragen het tij voor de varkenssector te keren. In alle scenario's is een belangrijke rol weggelegd voor zowel private partijen als de overheid. Ook de diervoederindustrie vervult een belangrijke positie.

Slechte positie

De relatief slechte positie van de primaire varkensbedrijven in de keten komt doordat varkenshouders zogenoemde prijsnemers zijn. De gemiddelde ondernemer teerde in op het eigen vermogen en had onvoldoende middelen beschikbaar om te investeren in maatschappelijke wensen, zoals milieu en dierwelzijn. De Nederlandse situatie is niet uniek. Ook in andere EU-landen zijn de rendementen in de varkenshouderij laag. De noodzakelijke investeringen voor 2013 (groepshuisvesting voor zeugen en ammoniakreductie) komen door de slechte financiële situatie in het geding. Volgens de LEI-onderzoekers zal dit op korte termijn leiden tot versnelde afname van het aantal bedrijven en de varkensstapel, niet alleen in Nederland, maar ook in andere Europese landen. De verwachting is dat dit leidt tot een dalend aanbod van biggen en op termijn olopemde prijzen voor zowel biggen als vleesvarkens. "Vanaf 2015 is er weer ruimte om te investeren, maar alleen voor bedrijven die de sprong kunnen maken. Vooral kleine en middelgrote gezinsbedrijven komen in de knel." Uit

LEI-rapport 'De Nederlandse varkensvleesketen richting 2020'

t egratie bieden perspectief

een analyse van bedrijven met het beste rendement in de varkenssector valt op dat met name zeugenhouderijen in staat zijn goede resultaten te realiseren. "De zeugenhouderij wordt gekenmerkt door dynamiek, terwijl de vleesvarkenshouderij relatief gezien stilstaat."

Concurrentie

De Nederlandse varkenssector als geheel concurreert vooral met andere EU-landen. In de keten is sprake van veel concurrentie tussen partijen in een schakel. "Coöperatie en coördinatie tussen varkenshouders onderling en verticaal in de keten, vinden nauwelijks plaats", constateren de LEI-onderzoekers. Uit de marktanalyse blijkt verder dat er geen langetermijnrelatie bestaat tussen de prijs van het diervoeder en de varkensprijzen af-boerderij. "Bij korte pieken in de voerprijs dragen primaire bedrijven het verlies zelf. Alleen bij langdurig hoge voerprijzen zal het aanbod van biggen en vleesvarkens verminderen en de prijs van varkens stijgen. Die beweging heeft tot nu toe in Nederland niet plaatsgevonden." De varkenscyclus die de prijsbeweging in de varkenssector in het verleden kenmerkte, bestaat volgens de opstellers van het rapport niet meer. Prijzen van grondstoffen zijn meer en meer onderhevig aan schommelingen. "Het aanbod van varkensvlees is vrijwel continu groter dan de vraag." In de jaren 2008 en 2009 werden de hogere voerprijzen (deels) gecompenseerd door hogere varkensvleesprijzen, vorig jaar was dat niet het geval. Met het oog daarop bevelen de onderzoekers aan het perspectief van een termijnmarkt voor varkens of varkensvlees te onderzoeken. "Ook moet de sector proberen minder afhankelijk te worden van import van diervoedergrondstoffen."

Uitdagingen

Varkensvlees heeft een slechte reputatie. Het vlees wordt geassocieerd met vet en de houderij met megastallen, antibiotica en ziektekiemen. Varkensvlees is een bulkproduct, heeft geen merkbinding en wordt door supermarkten gebruikt om

klanten aan te trekken via promoties. Toch is het volgens de onderzoekers voor primaire producenten mogelijk een hoger rendement te behalen als een bedrijf of keten een grote toegevoegde waarde weet te realiseren. "Dat is voor vlees, in het bijzonder voor varkensvlees, niet eenvoudig, maar zeker niet onmogelijk zoals bijvoorbeeld blijkt bij het Beter Leven kenmerk." Volgens de rapporteurs sluit het huidige productassortiment van varkensvlees niet aan op de consumentenmarkt. De huidige klant is zich beter bewust van smaak. Daarnaast nemen gemak en duurzaamheid in belang toe als het gaat om de voedselkeuze. "De sector is goed in efficiëntie en kostenbeheersing, maar minder goed in denken vanuit toegevoegde waarde voor de klant." Consumenten ervaren bijvoorbeeld betere smaak als producten zijn gelabeld met een keurmerk. Toenemende aandacht van consumenten voor de herkomst en productiewijze van voedsel biedt kansen.

Scenario's

De LEI-onderzoekers gaan uit van een 'periode van overleven tot 2015'. De periode daarna is onzeker, maar de opstellers van het rapport gaan er van uit dat er dan wel ruimte komt om te investeren in de toekomst. De onderzoekers hebben daarvoor vier scenario's uitgewerkt: autonome ontwikkeling, kraamkamer van Europa, duurzaamheid dicteert de markt en versterkte ketenintegratie. Alle vier scenario's (zie tabel 1) worden richting het jaar 2020 gekenmerkt door globalisering en regionalisering, toenemende welvaart, verdergaande informatie- en communicatietechno-

logie, schaalvergroting en minder ruimte. "Specialisatie, samenwerking, verticale integratie en afdekken van aansprakelijkheid nemen in belang toe."

Perspectief

Alle scenario's beschouwend, zien de LEI-onderzoekers het meeste perspectief in de scenario's 'duurzaamheid dicteert de markt' en 'versterkte ketenintegratie'. "Om een duurzame varkenshouderij te realiseren, moet in ieder geval een oplossing worden gevonden voor de mestafzet, het gebruik van antibiotica en het draagvlak van de directe omgeving. Mestkosten en marktconcepten in ketenproductie bepalen het toekomstig bestaansrecht van de sector." De onderzoekers verwachten dat het huidige 1-ster concept van de Dierenbescherming in het jaar 2020 de standaard zal zijn en dat nieuwe marktconcepten gericht moeten zijn op toegevoegde waarde. Aandacht voor smaak en beleving moeten daarbij leidend zijn. In de keten wordt alleen meer betaald als een schakel extra waarde levert.

Belangrijk punt van aandacht bij de ontwikkeling van nieuwe perspectieven, is het beleidskader waarbinnen dit plaatsvindt. Volgens het LEI-rapport worden veel initiatieven belemmerd door wet- en regelgeving, zowel vanuit de rijksoverheid als lagere overheden. "Duurzame initiatieven moeten worden gefaciliteerd, dat kan door financiële middelen beschikbaar te stellen, maar ook door onnodige belemmeringen voor experimenten in de varkenshouderij weg te nemen." ■

* Het rapport 'De Nederlandse varkensvleesketen richting 2020' is beschikbaar via www.lei.wur.nl.

Tabel 1. Kerncijfers van vier toekomstbeelden.

	Bedrijven	Zeugenstapel (%)	Vleesvarkens (%)	Exportbiggen (x miljoen)
Autonoom	3500	-10	-15	11
Kraamkamer	2800	0	-25	16
Verduurzaming	3500	-15/-20	-25	11
Ketenintegratie	4500	0/-10	0/-10	10

